

בעזרת ה' יתברך, נראה היום להתבונן מענייני הפרשה וענייני הזמן. פרשת השבוע פרשת קדושים, והיא פרשה חשובה כידוע וכמפורסם, היא לא פרשה כל כך גדולה אבל יש בה חמישים ואחת מצוות (מתוך תרי"ג מצוות), ורוב גופי תורה תלויים בה, וכמו שרש"י מביא דברי רבותינו (תורת כהנים ר"פ קדושים, ויקרא רבה פר' כד ס"ה) שדורשים את הפסוק בתחילת הפרשה 'דבר על כל עדת בני ישראל' (ויקרא יט ב), ורבותינו שאלו על השינוי בפסוק הזה מכל שאר מקומות בכל התורה כולה, שהפסוק אומר 'אל כל עדת בני ישראל', ובכל התורה נאמר 'דבר אל בני ישראל' וכיוצא בזה, אבל לא נאמר אל 'כל' עדת בני ישראל, במה נשתנתה פרשה זו מכל שאר פרשיות שבתורה? אומר רש"י בשם רבותינו בתורת כהנים **"מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויים בה"**. בגלל שבפרשה הזו רוב גופי תורה תלויים בה, נתבקשו כל הקהל לבוא ולהיאסף לשמוע ולהטות אוזן.

קדושים תהיו'

והצווי הראשון שציוותה התורה, ו'אמרת אליהם קדושים תהיו' (ויקרא שם). מה הכוונה 'קדושים תהיו'? מפרש רש"י בשם רבותינו בתורת כהנים (שם): 'היו פרושין מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה'. (כך רש"י לומד ברעת רבותינו בתורת כהנים). הצווי של 'קדושים תהיו', הוא צווי להיות פרוש מכל חשש ומכל 'סרך' של 'עריות', להתרחק מן הכיעור ומן הדומה לו ומן הדומה לדומה (אבות דרבי נתן פ"ב, חולין מד: וכגירסת חז"ל במדרש במדבר רבה פר' י ס"ח), מכל מה ששייך לענין של 'עריות' - תתרחק. להתרחק מהעבירה. עם 'גדרים' ועם 'סייגים'. [ובפרט - כך לימדו אותנו רבותינו הקדמונים, רבינו יונה (שערי תשובה ש"א ס' לג) ועוד - אם אדם חלילה נכשל בעבירה, יש לו משיכה לעבור עבירה, הוא חייב לגדור לעצמו גדרים וסייגים ולעמוד בהם].

דברי הרמב"ן בביאור מצות 'קדושים תהיו'

אבל רבינו הרמב"ן ע"ה מפרש באופן אחר מה הביאור בצווי של התורה 'קדושים תהיו', ונקריא קצת את לשונו הקדושה הידועה והמפורסמת. תחילה הוא מביא דברי רש"י שהכוונה היא להיות פרושים מהעריות, ועל זה מוסיף הרמב"ן: **"אבל בתורת כהנים ראינו סתם"**, רבותינו בתורת כהנים לא ביארו בהדיא כמו שרש"י מפרש, אלא סתם אמרו, **"פרושים תהיו"**, זה מה שחז"ל אמרו, אבל לא נתבאר שהכוונה דוקא לגבי איסורי 'עריות'. **"וכן שנו שם"**, בתורת כהנים (פ"ב ס"ג), **"והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (ויקרא יא מד), כשם שאני קדוש - כך אתם תהיו קדושים. כשם שאני פרוש - כך אתם תהיו פרושים"**. ומה הביאור בזה, מה זה מתבטא להיות 'קדוש'? יש לנו מצוה להיות קדושים, אבל במה זה מתבטא?

שלא יהיה נבל ברשות התורה

וכאן מלמד אותנו הרמב"ן ע"ה יסוד גדול, **"ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב"**, כדברי רש"י שהזכרנו, **"אבל**

הפרישות היא המזכרת בכל מקום בתלמוד שבעליה נקראים פרושים. והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים אסורים", אבל למרות שהתורה אסרה כל מיני סוגי 'אכילה', (יש איסורים מצד ה'צומח' כגון 'טבל' או 'ערלה', או איסור מצד ה'ח' אם זה חיות אסורות או 'תולעים' וכיוצא בזה), אבל התירה התורה אכילת בשר ויין, כנגד כל איסור, התורה התירה, אסרה 'עריות', **"והתירה הביאה איש באשתו"**, אסרה במאכלות אסורות, התירה **"אכילת הבשר והיין"**, אם זה 'כשר' התורה מתירה לאכול, אם היין נעשה על ידי ענבים שהפרישו מהם 'תרומות ומעשרות', ואין חשש של 'ערלה' ושל שאר איסורי 'יין נסך', מותר לשתות יין, לא הגבילה זאת התורה. 'נזיר' אסור לו לשתות יין, אבל אני אדם רגיל. **"אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף ביימת אשתו או נשיו הרבות"**, להיות שטוף בתאוות, **"וליהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו"**, הוא יאמר לך: 'התורה לא אסרה את זה, התורה אמרה שצריך להיות כשר, והבשר הזה בתכלית הכשרות', (אני ה'שוחט' ואני ה'בהמה'...). ואם כך, 'הותרה הרצועה', אדם יאכל וישתה, ויאמר לך: 'תראה לי היכן כתוב בתורה שאסור? !...'. כאילו על מה שכתוב הוא משגיח.. זה רק טענה בעלמא. (כשמראים לו מה שכתוב, אומר לך 'אצלי זה לא כתוב..'). **"וידבר כרצונו בכל הנבלות"**, הוא יעשה ככל העולה על רוחו, **"שלא הוזכר איסור זה בתורה"**, הוא יהיה שטוף בכל התאוות והתועבות, ויטען לך 'איזה איסור יש בזה?', **"והנה יהיה נבל ברשות התורה"**, הרי שאדם כזה הוא 'נבל' אבל הוא 'ברשות התורה', אין לך טענה כנגדו.

קדושים תהיו - פרושים תהיו אפילו מהמותר לכם

ועל זה בא הצווי בפרשה שלנו, 'קדושים תהיו', **"לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וציוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות"**, ימעט בכל הדברים, רק מה שצריך למצוה יעשה. **"ימעט במשגל, כענין שאמרו (ברכות כב), שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, ולא ישמש אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו. ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב הנזיר קדוש (במדרב"ו ה), ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנח ובלוט"**. מי שרגיל בשתיית יין יודע.. כל הקלקולים באים מהיין. הרבה תועבות וכו'. (ויש לנו בזה כלל גדול 'משקה עושה כלי ראשון', פירוש, כל 'כוסית' ו'כוסית' ששותה אומר לך 'זה רק הראשון'.. עד שהוא מסיים 'חבית'.. ומגיע להרבה קלקולים). אמנם כיום כמדומני שזה לא כל כך שכיח הענין הזה שאדם נופל לשכרות, כדי שנרעיש על זה, אבל צריך להיזהר בזה. תשתה מה שצריך, לא יותר. זה נקרא 'פרישות', זה נקרא 'קדושה'. שאפילו ממה שמותר לו לקחת - הוא לא לוקח 'מלא חפניים', אלא לפי מה שהוא צריך. **"וכן יפריש עצמו מן הטומאה.. וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל בריבוי האכילה הגסה ומן הדיבור הנמאס.. ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות"**.

מגדולי ישראל רבים שהגיעו לפרישות מהחומרות לגמרי

ובאמת היו רבים מגדולי ישראל שזיככו את עצמם, ונתעלו לקדושה עצמית ולמדרגת מלאכים בהיותם חיים כאן בעולם הזה. כל כולו קודש קדשים לה' יתברך. מופקע לגמרי מענייני ה'חומר'. והרבה עובדות ומעשים יש על גדולי ישראל שכל המהות שלהם הייתה רק רוחנית בלבד.²

ראיתי מעשה נפלא על גדול אחד בחו"ל שבילל שבת אחרי שטבל במקוה והתפלל, באמצע השיעור שמוסר לפני כל התלמידים בליל שבת אחרי הסעודה, שמעו אותו נאנח מעומק הלב 'אנחה גדולה ומרה', שאלו אותו: 'כבוד הרב, שבת היא מלזעוק', מפני מה הרב כל כך נאנח? !, אמר להם: 'השבת הזו נשתנתה עלי לרעה מכל השבתות כולם (ל"א), כי כאשר באה שבת קודש, אני מרגיש קדושת שבת בכל רמ"ח איבריי, בכל גופי, והיום ברגל שמאל שלי אני לא מרגיש את קדושת השבת. כנראה נכשלתי באיזה קלקול שבגללו אני לא מרגיש את קדושת השבת'. (וע"ע דברי ספר החיים לאחי מהר"ל, ספר פרנסה וכלכלה פרק ו עמוד קה, ולהחיי אדם בס' זכור תורת משה).

עמד ה'שמש' ואמר: 'כבוד הרב, אני אשם, אני הלכתי איתך היום למקוה שתטבול לכבוד שבת קודש, ואחרי שירדת לטבול במקוה, אני החזקתי את הבגדים שלך, והגריבים נפלו לי מן היד, ואחת מהם נרטבה, ולכן החזרתי לך גרב אחת של חול, ובגלל זה אתה לא מרגיש קדושת השבת ברגל שמאל, כי לבשת הגרב של יום חול ברגל שמאל'. (וע' שבת ק"ג. וכף החיים ס"ה רסב ס"ק כד, ומעשה רב להגר"א ס"ה קמז).

¹ נר שנעשה בו חילול שבת אינו מאיר בשבילו כלל

מספרים על האדמו"ר מצארנוביל זצ"ל (כמדומני) שהזמינו אותו בשבת לאיזה מקום, אמר להם: 'אני אבוא בתנאי שתכינו נר גדול שיהיה דולק עד הבוקר'. כי כל היה דרכו בחצי הלילה בליל שבת לקום וללמוד שיר השירים וזמירות והודאות, וזוהר וגמרא ועוד. והסכימו לזה. וכך היה, הכינו לו נר שעוה גדול ועבה שידלק עד אשמורת הבוקר. בחצי הלילה אחרי שישן קצת, קם, וראה אותו שהוא ממש מגושש כעיור באפילה.. לא יודע היכן ה'פתח' וה'ציאה', והולך ומגושש לאט לאט, כאילו חושך ואפילה. ובאמת כל הבית דולק באור יקרות. ניגשו אליו, ומיד כששמע אותם, התרעם עליהם, אמר להם: 'לא אמרתי לכם שאני מבקש שיהיה נר דולק?!'. אמרו לו: 'במחילה מכבוד הרב, אבל הנר דולק..'. (מכת חושך' ? !..). התפלא, אמר להם: 'אני לא רואה כלום?!'. הלכו חקרו דרשו וביררו ונתברר שבזמן שהיה ישן, נכבה הנר, והגוי שהיה שם הדליק אותו מחדש. ואדם שהוא קדוש, זה נקרא אצלו ליהנות ממלאכת שבת. זה לא נקרא 'נר ששבת ממלאכת עבירה' (ברכות נג רע"א), ולכן אצלו זה לא היה 'מאיר' אלא היה עדיין 'חושך' ו'אפילה'. אבל אצל אחריים זה היה 'אור גדול'.

² בגד של יום חול ביטל לו את קדושת השבת

ה'רחוב' - שדה מוקשים !

ימי הקיץ מתקרבים. וצריכים לדעת: 'קִיץ' זה 'סכנת נפשות' ! אדם שהולך ברחוב צריך לדעת כי ה'רחוב' זה 'שדה מוקשים' (בר מינן). כל מיני מכשולים מצויים שם. והאדם צריך להשגיח ולפקח ולהיזהר ולהישמר בצווי התורה 'קדושים תהיו'.

שלא תהיה היציאה לרשות הרבים כדבר המותר לכתחילה

שמעתי מרבתי יסוד גדול: לפני שאדם יוצא מפתח ביתו, מפתח הישיבה, צריך לשאול את עצמו: 'האם אני חייב לצאת או לא? מותר לי או אסור לי לצאת?'. שלא תהיה כל יציאה שיוצא מביתו 'דרך היתר'. אתה צריך לבדוק האם ה'שולחן ערוך' מתיר את ה'יציאה' הזו לרחוב, או לא. ואם תמצא לומר שאתה צריך ללכת - האם אתה לא יכול לחפש רחוב יותר נקי? ! תעשה קצת 'איגוף' ו'סיבוב' ותאריך את הדרך בכמה צעדים יותר (תקבל על זה גם 'שכר פסיעות'). אבל לא ללכת 'ברחובה של עיר'. במקומות שהם 'נגועים' ב'ארבעה מראות נגעים'.. אחר כך הוא נכשל, ואומר לך 'אני אנוס'.. 'הנאה הבאה לאדם שלא בטובתו'.. (ע"פ פסחים כו.) אם היו אומרים לו ללכת ב'שדה מוקשים' 'לאנוס' ו'להנאתו', וכי היה הולך? !.. היו צריכים לגרור אותו בעל כרחו.. זה סכנת נפשות! הדברים הללו חמורים. 'גופי תורה', זה לא 'חסידות'. לאוין דאורייתא שאנחנו אומרים אותם פעמיים ביום ב'שמע ישראל': ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם' (במדבר טו לט). וצריך להשגיח בזה הרבה. קשה - תתגבר. תשתדל יותר, ותתפלל ותבקש על זה.

נאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך

אם אדם היה יודע שיקבל שכר גדול מיד 'על המקום' בכל התגברות והתגברות שמתגבר על יצרו, היה עובר את כל הקשיים שבעולם. 'נאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך' (אבות פ"ב משנה יד ומשנה טז). לא יקפח שכרך. אדרבא, 'לפום צערא אגרא' (אבות ספ"ה). אם קשה צריך להשתדל ככל יכולתך. לכל הפחות תצמצם. שלא יסתובב כל היום ח"ו.. עדיף שישאר בביתו וילך לישון, כמו שהמשנה אומרת 'טוב להם וטוב לעולם' (סנהדרין עא סע"ב). אבל לא שיתובב 'ברחובה של עיר' בלי חשבון ובלי בדיקה אם יש בזה צורך אמיתי.

חובה זו מוטלת על כל אחד ואחד

צריכים להשגיח ולהיזהר מהדברים הללו, מעניינים של 'קדושה'. אדם מצווה בזה 'קדושים תהיו'. זה לא 'חסידים' ואנשים מסויימים, 'שכבה' מסויימת מכלל ישראל. לא כך. אלא חובה המוטלת על כל אחד ואחד, כל יהודי באשר הוא, מחוייב בזה.

בעבודת הקדושה 'תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה'

הגאון 'פלא יועץ' (ערך קדושה), מדבר על העניינים הללו של 'קדושים תהיו', ואני רוצה להקריא קצת מדבריו הקדושים. "אדם מקדש את עצמו מלמטה - מקדשים אותו מלמעלה. מקדש עצמו מעט - מקדשים אותו הרבה. מקדש עצמו בעולם הזה - מקדשים אותו לעולם הבא. כך אמרו רבותינו ז"ל" (יומא לט.). זה כלל גדול בתורה. לימד אותנו רבינו הרמח"ל זצ"ל בספרו מסילת ישרים (ר"פ כו), על עבודת הקדושה, 'תחילתו עבודה וסופו גמול. תחילתו השתדלות - וסופו מתנה'. ה' יתברך מחכה לראות אם אתה 'רוצה' באמת. אם אתה מתייגע ומתאמץ. כמה זה איכפת ויקר לך. כמה אתה משקיע בזה. ואם באמת אתה רוצה ועובד - תקבל. זה הכוונה 'מקדש את עצמו מלמטה - מקדשים אותו מלמעלה'. מועילים לו ועוזרים לו. אבל צריך שהוא יקדש את עצמו. שהוא ישתדל. שהוא ירצה. זה התנאי, שאתה תבוא ותתחיל. ועל ידי זה אפשר להגיע

למדרגות רבות רמות ונשאות. גם בדורנו, למרות כל הקשיים שיש, כאשר רואים בשמים אדם שנלחם ורוצה ולא מוותר ליצרו, הוא זוכה להרבה עזרה. [אדרבא, בדורנו אין רבים שיבקשו 'סייעתא דשמיא', רק תבקש - ותקבל. וראה בהרחבה בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ד (פרשת ויצא תשע"ט, עמוד טו). ע"ש].

אם אדם לא יקדש עצמו בעולם הזה - אין לו מה לעשות בעולם הבא !

וצריך לדעת: אם אדם לא יקדש את עצמו בעולם הזה - הרי שבעולם הבא לא יהיה לו מה לעשות שם! כי אין לו את ה'כלים' לקנות ולקבל בשביל ליהנות מהעולם הבא. הוא לא יטעם 'טעם' של 'עולם הבא'. הוא 'החמיץ' את ההזדמנות לקנות את ה'כלים' הללו בעולם הזה. לכן צריך להשתדל בזה ככל יכולתו.

'אין לך דבר חוצץ בפני התאווה כעצימת העיניים'

ובמה זה תלוי? אומר ה'פלא יועץ', "והנה קדושת האדם תלוי בשמירה מכל חטא, במחשבה, בדיבור, ובמעשה". אלה הם החזיתות שאדם צריך להשתדל בהם לקדש את עצמו מלמטה כדי שיקדשו אותו מלמעלה. "ובפרט במקום שאתה מוצא גדר ערוה - אתה מוצא קדושה", והוא כלשון רש"י מדברי רבותינו (שהזכרנו בתחילת הדברים). "וגדר ערוה היינו שיהא עוצם עיניו מראות ברע". לשון הקדמונים: "אין לך דבר חוצץ מפני התאווה כעצימת העיניים", כמו שרבינו יונה מביא בספר היראה (וכ"ה בספר חסידים סי' ט ועוד).

מחשבה דוחה מחשבה

לשון הרמב"ם (סוף הל' איסורי ביאה): "אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה". כשלבנו פנוי, יש ליצר הרע מקום לשכון, והוא נכנס לשם. אבל בשעה שלבו טרוד ויגע וחושב בדברי חכמה, אין לו ליצר הרע מה לעשות שם. אם אתה רוצה להסיח דעתך, תחשוב על דברי תורה. כי 'מחשבה' - דוחה 'מחשבה'. אין אדם יכול לחשוב שתי מחשבות ברגע אחד כידוע. (תנסו ותראו. אי אפשר לחשוב שתי מחשבות ברגע אחד. וגם אי אפשר שאדם ישב 'שניה' אחת בלא מחשבה. אפילו אם נדמה לו לאדם שהוא 'לא חושב', פירושו שהוא 'חושב' לא לחשוב.. אבל לא שהוא 'לא חושב' באמת..). הואיל וכך, צריך האדם לחשוב מחשבות טובות, וזה ידחה 'מחשבות זרות'³ והרהורים רעים. לפעמים ה'יצר' תוקף את האדם, וקשה לנצח אותו. אם ילחם איתו מלחמה חזיתית - יפסיד. צריך להיות פיקח. צריך 'לעקוף' את ה'מלחמה' (וע' בדברי הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל בספר כתר ראש).

לקדש תחילה את הראש

מוסיף ה'פלא יועץ', "וירחק מלבו מחשבות זרות והרהורים רעים, וכיון שמקדש עיניו ולבו שהם תרי סרטורי דעבירה, ממילא יזכה לסדר קדושה ויתקדש כל גופו". דבר ראשון, לקדש את הראש. לכבד להחשיב

זרות, מה אעשה? !. אמר לו ה'אבני נזר': 'במחילה, זה לא מחשבות 'זרות', זה מחשבות 'שלך'.. על זה אתה חושב!'. 'מחשבות זרות' זה מחשבות שאתה לא חושב עליהם, והם קופצים ובאים לאדם, הם 'זרים' אצלו, אבל לא מה שהוא חושב כל הזמן חלילה וחס.

³ 'מחשבות זרות'

ו'מחשבות זרות' היינו כפשוטו, שהם מחשבות 'זרות'. וכמו שסיפרו שנכנס יהודי אחד אצל הגאון בעל ה'אבני נזר' זצ"ל, ואמר לו: 'כבוד הרב, יש לי מחשבות

את ראש⁴. ועל ידי זה יבוא לקדש כל גופו. ועל כן צריך זהירות מכופלת לא לתת את ה'ראש', את ה'מחשבה' ליצר (ח"ו)⁵.

לברוח מהנסיון

ויסוד גדול במלחמת היצר, בכלל ובפרט בעניינים הללו, לברוח מהעבירה ומהנסיון. לא להתווכח עם היצר! אם זה 'מותר' או 'אסור'. כי תמיד יהיה לו תירוץ. שמעתי מאחד מרבותי, כך תמיד הוא 'מרגלא בפומיה': יצר הרע יש לו 'ש"ס' משלו, יש לו 'תלמוד' משלו, יש לו 'מסכת קושיות', 'מסכת תירוץ', 'מסכת בלבולים', 'מסכת טעויות', 'מסכת פיתויים', והוא בקי בש"ס הזה היטב הדק. ב'טענות' - לא תצליחו כנגדו. תמיד הוא ימצא 'תירוץ' ו'מהלך' ליישב ולהסביר. צריך להכות אותו על קדקודו מיד בהתחלה. כי בוויכוחים לא תצליח כנגדו. הוא זקן וכסיל, אבל חכם גדול, עם נסיון של חמשת אלפים שנה.. כל מה שתטען כנגדו - יאמר לך 'יש לחלק', ו'יש לי ראייה' ו'יש לי סיעתא' וכו'.

מעשה דחושים בן דן

בגמרא מסכת סוטה (יג). מובא מעשה מפורסם, כשהביאו ממצרים את יעקב אבינו ע"ה כדי לקבור אותו במערת המכפלה, אחרי כל המסע הגדול שכולם באים ממצרים, מסע כבד מאד, 'אתא עשו קא מעכב', הגיע היצר הרע - הוא עשו (ע' תיקו"ז דקל"ט סע"ב) - והתחיל לעכב. יש לו 'תלונות'. שאלו אותו: 'מה אתה רוצה?'. אמר להם: 'ממרא קרית הארבע היא חברון' (בראשית לה כז), מה הטעם שהיא נקראת 'קרית ארבע'? מפני שיש שם ארבע זוגות שקבורים שם, זוג ראשון: אדם וחווה. זוג שני: אברהם ושרה. זוג שלישי: יצחק ורבקה. זוג רביעי: יעקב ורלה. אלה הם הארבעה זוגות. אמר להם עשו: 'יש לי טענה, הרי יעקב קבר את לאה, ונשאר רק את המקום האחרון, וזה נשאר בשבילי. יעקב היה לו זכות והוא נתן אותה ללאה אשתו. לכן אני צריך להיקבר כאן אחרי אריכות ימי ושנותי!'. השיבו לו האחים, המשפחה: 'זבניתה!', הרי אתה מכרת את הקרקע ואת הנחלה ואת הבכורה. הכל שייך רק ליעקב. התחיל עשו להיות 'למדן', אמר להו, 'נהי דזבני בכירותא, פשיטותא מי זבני?!', אמנם נכון הוא הדבר שמכרתי את הבכורה שלי, אני לא חולק על זה, אבל פשיטותא, סוף כל סוף אני אח רגיל, לא בכור, ובתורת אח רגיל כאחד האחים היורשים גם לי מגיע חלק! התחילו להתווכח. ולבניתיים, יעקב אבינו ע"ה מושלך בחמה. והאחים נכנסים לוויכוח עם עשו. אמרו לו: 'גם את החלק הזה מכרת!'. אמר להם: 'הבו לי איגרתא!', אתם אומרים שמכרתי לאביכם, תביאו שטר! אמרו לו: 'איגרתא בארעא דמצרים הוא!'. את השטר לא הבאנו איתנו, השארנו את זה במצרים. אמר להם: 'בסדר, יש לי זמן.. תלכו למצרים ואני אחכה לכם כמה שצריך, שבוע שבועיים.. יש לי הרבה זמן..'. ראו האחים שיש כאן 'עסק ביש', אמרו: 'מאן ניזיל?', מי ילך למצרים להביא את השטר מכירה, 'ניזיל נפתלי', נפתלי ילך ויביא את השטר 'דקליל כי איילתא', הוא קל ברגליו מהיר ורץ כמו צבי ואיילה, כמו שנאמר 'נפתלי איילה שלוחה' (בראשית מט כא), הוא קל ברגליו, וירץ מהר למצרים ויביא את ה'איגרת', את השטר, וכך אנחנו ננצח את עשו שמתעקש בטענות על המכירה. אמרו לנפתלי: 'רוץ מהר למצרים ותביא את השטר, וכך נסיים את כל הוויכוח הזה עם עשו!'.

מספרת הגמרא, "חוששים בריה דדן תמן הוה", הבן של דן בן יעקב, נכדו של יעקב, הוא היה בין המשתתפים בלווייה, "ויקירן ליה אודניה", היה חרש, לא היה שומע טוב, "אמר להו: מאי האי?", הוא עומד שם, לא שומע, רואה אותם שהם מדברים, אבל הוא לא מבין מה הוויכוח בניהם, מה הוא רואה? הוא רואה את סבא שלו יעקב אבינו ע"ה מונח על המיטה תחת החמה, כיון שעשו מונע ממנו להכנס. הוא שואל 'מה קורה

כאן? !?', (וכי עשו רוצה להספיד...?), "ואמרו ליה: קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים", עשו מעכב עד שיביאו את השטר של המכירה ממצרים, ושלחו את נפתלי שירץ בזריזות ויביא את השטר ממצרים. "אמר להו: ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון?!", עד שנפתלי ילך ויחזור, הגם שהוא רץ כצבי, יקח לו כמה שעות, ובזמן הזה יהא אבי אבא, יעקב אבינו ע"ה, מוטל בבזיון? ! "שקל קולפא מחייה ארישיה", לקח איזה מקל ונתן לעשו מכה אחת על ראשו, "נתרן עיניה" נשרו העיניים שלו "ונפלו אכרעא דיעקב", ונפלו על רגליו של יעקב. (עד כאן מה שנצרך לעניינו).

מה הטעם ששאר האחים לא הרגו את עשו?

ושואלים המפרשים קושיא גדולה, הרי מי היו הבנים של יעקב אבינו ע"ה? כולם קדושי עליון, כולם גיבורים, יהודה שנתן שאגה אחת וכל מצרים נודעזה ורעדה (ע' בראשית רבה פר' צג סי' ז). 'גור אריה יהודה' (בראשית מט ט). גם 'יוסף' ובניו אפרים ומנשה 'בכור שורו' (דברים לג יז). וכי הם היו מפחדים מעשו? יקום יהודה כאריה ויתן שאגה אחת והר שער יבקע! מי יעכב בידו? ! אבל הם מפללים ומתווכחים איתו.. רק חושים החרש הוא לבדו שקיבל גבורה כארי להכות אותו, והשאר כולם יושבים ושותקים, מה הטעם בזה? !

כוחו של 'הרגל'

והתירוצן הוא - כך ראיתי ביאור נפלא של הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר מהדר"ח) - שעל ידי הוויכוח עם עשו נכנסו הם למהלך של 'רגילות'. ברגע הראשון, גם הם לבם רתח, אבל הם אמרו לעצמם: 'אנחנו ננצח אותו בטענות! מה הוא טוען - אנחנו נטען כנגדו, ונסתור את הטענה שלו, ונסיים את זה כמה שיותר מהר!'. אבל בינתיים התרגלו למצב שיעקב מושלך בבזיון בחמה. אבל חושים שהיה חרש, הוא לא שמע כלום, הוא לא התרגל למצב הזה, הוא עומד וכל רגע ורגע הדם שלו רותח ומבעבע על שסבו מוטל בבזיון בחמה, עד ששאל אותם: 'מה קורה כאן?', סיפרו לו, והוא מיד קם ונתן לו את המכה וחיסל אותו.

וזה יסוד גדול במלחמת היצר. 'עשו' זה 'יצר הרע' (ע' תיקו"ז דקל"ט סע"ב). דרכו של היצר היא בדיוק באותו מהלך. הוא בא לאדם עם נסיון, עם עבירה, והאדם באמת רוצה לנצח אותו, אומר לעצמו: 'אני יכול לענות לו', אבל בינתיים הוא מתקרב. צריכים להיות עם עשו הוא השטן (ע' תיקו"ז שם) הוא יצר הרע (כ"ט טז). בדיוק כמו שהתנהג איתו חושים בן דן. כמו 'חרש', 'לא שומע' כלום. יש לי מקל ואתן לך על הראש. זה מה שאני יודע. זה השפה שצריך לדבר איתו.

לשמור על צלם 'אדם'

הגמרא (שבת קנא:) אומרת: 'אין חיה רעה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה'. חיה רעה לא תתקוף אדם, (לא 'דב' לא 'אריה' ולא 'זאב'), כשהקב"ה ברא את האדם, עשה שמוראו של האדם יפול על כל חיות השדה, 'ומוראכם וחיתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים' (בראשית ט ב), יהיה להם פחד מהאדם, בתנאי שהאדם 'אדם'. שהוא לא הפסיד את המציאות האמיתית של 'אדם', שהוא 'אדם שלם', שהוא לא פגם, שכולו קדוש וטהור. 'אדם' כזה יש מורא ופחד על החיות ממנו, גם 'חיות טרף'. אבל אם האדם הזה הוא חלילה 'בהמה' בצורת 'אדם' [וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ט (פרשת ויחי תשע"ט, עמוד ח בהערה) מדברי מהר"ל זצ"ל, ובקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק כג (פרשת שמיני תשע"ט עמוד ח), ועוד שם חלק כד (פרשת תזריע תשע"ט, עמוד ז ובהערה ג). ע"ש], ה'אריה' רואה לפניו 'חמור', וזה 'טרף קל' בשביל.. הוא לא רואה 'אדם'.

העיקר זה ה'גוף', ואתה מכבד ומלביש אותו, אבל אצלנו העיקר זה ה'ראש', ולכן אני מכבד את ה'ראש' שלי ואני נותן לו את ה'כובע' החשוב והמפואר ביותר.⁵ אומרים על גדול אחד, שכאשר היו מתפללים אצלו ולובשים את החגורה, הוא היה אומר תמיד, שצריך כמה שיותר להוריד את החגורה למטה, לא לקשור למעלה, כדי שישמש כחציצה בין לבו של האדם לערוה, וכמה שיותר למטה, כדי שיהיה הכל בקדושה. והוא הביא ראייה: הערבי היכן הוא קושר את החגורה שלו? על הראש, כי כל כולו מונח שם..

⁴ אצל היהודים העיקר הוא הראש

מספרים על הגאון בעל 'בית אפרים' זצ"ל (היה גאון מפורסם), שפגש בו גוי אחד ב'שוק', אמר לו: 'אני רואה שאתה חכם גדול, יש לי שאלה גדולה לשאול אותך. אני רואה אתכם איך שאתם מתלבשים בשבת, העיקר שאתם מקפידים עליו זה על ה'כובע' שיהיה כובע א' א', מזנובת שועלים, ומשלמים על זה טבין ותקילין, כדי שיהיה חשוב ביותר. ואילו אצלנו הגויים, אני קונה חליפה מפוארת, את כל הכסף אני מוציא על החליפה שתהיה לתפארת ממש, אבל אצלכם פחות מקפידים על זה, הדגש הוא על ה'כובע'. מה הטעם בזה? !'. ענה לו ה'בית אפרים': 'אצלכם

מעשה בזה על בעל החידושי הרי"ם

ויש הרבה עובדות מעשים מפורסמים בזה. על הגאון בעל 'חידושי הרי"ם' (נפטר לפני כמאה שנה)⁶ מספרים שפעם נסעו איתו ב'עגלה' ב'כרכרה' בימות החורף ב'יערות' בחו"ל, ב'וארשא', ובדרך ה'עגלון' עוצר את העגלה וכולו 'חירור כסיד', פונה אל החידושי הרי"ם: 'סכנת נפשות! משלחת מלאכים רעים מתקרבת ובאה!'. היה 'גדוד' של שלושים - ארבעים זאבים, בדהרה וביללה, ופניהם בוהקות.. אדם יתאר לעצמו, רק להיות 'צופה' מבחוץ, לא שמיועד ליפול לשיניהם.. ('זאב' בדרך כלל לא תוקף אדם. אבל כאשר הם מתלקטים ונעשים חבורה גדולה, ובפרט כאשר הם רעבים, הם תוקפים בני אדם). אמר לו הרב: 'הסר דאגה מלבך, אין לך מה לדאוג'. וכך היה. כשהתקרבו ה'זאבים' הללו, הוציא החידושי הרי"ם את ראשו מה'כרכרה', הרים את ה'כובע' שלו ('ספודיק'), וראו את כל פניו, את ה'מצח' שלו, ומיד עשו סיבוב אחורנית וברחו כולם. כיון שהיה 'אדם שלם' שלא קלקל ולא פגם, וממילא אימתו מוטלת על כל הבריאה כולה.

ה' יעזרנו לקיים מצוה זו 'קדושים תהיו' על הצד היותר טוב, הבא לקדש וליטהר מסייעין אותו. ה' יהיה בעזרנו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

אמר להם: 'כשיש לאדם פחד מבוראו - זה משקיט ומבטל כל הפחדים האחרים!'. אדם שהוא כל הזמן בפחד מה' יתברך, 'שיויתי ה' לנגדי תמיד', (לא מספיק שזה כתוב על הארון קודש.. 'שיויתי ה' לנגדי תמיד' צריך להיות בתוך הראש), תמיד ההרגשה היא 'אני עומד לפני מלך, שהוא רואה ושומע אותי, ורואה מה שאני חושב בתוך ראשי', ממילא ההרגשה היא אחרת. כל הפחדים שיש בעולם לא יעלו ולא יורידו לו כלל.

⁶ 'שיויתי ה' לנגדי תמיד'

מספרים עליו שפעם נסעו איתו בעגלה, ובאחד ה'מדרונות' של ההרים ה'עגלון' איבד את השליטה על הסוסים, והם התחילו לדהור, (מצב סכנה נורא ואיום), ופני כולם החווירו בבהלה, (כל אחד עושה לבדו 'יודי הגדול' של רבינו ניסים גאון, מי יודע אולי זה הרגעים האחרונים של ימיו), והחידושי הרי"ם ישב שליו ורגוע על מקומו, ורע נס וניצלו. לאחר מכן שאלו אותו: 'איך זה שלא פחדת כלל? !'.